

A mítosz alapja a távolság, vagy a túlon túl közelség. Amit nem ismerünk – és a lelkiünk mélye is ilyen –, az félelmes, rettegett–vágott ismeretlen a számunkra; működése homályos, tulajdonságai fokozódnak. A monoteizmus istenképe a messzi égbe rajzolódik (de a görögéségnél is a hegyet lakják, ahova földi halandónak bejárása nincs). Amíg szívünk választottja elérhetetlen, a tulajdonságai felnagyítódnak, mélyebb jelentést hordoznak. Az állatvilág tagjai is világmozgató erővel bírnak, amíg nem engedjük őket a közelünkbe. Aztán, amikor tapinthatóak lesznek, halványodni kezd a mítosz: a rajongás–félelem szélsőséges tartománya helyett betör egy nagyon is földi dolog: az önmagáért való szeretet adománya...

Egyéniségünk társállataink tükrében



A megismerésért komoly árat fizetünk: a jelle vált élőlény újra valós testburkolatot ölt, és maga mögött hagyja, leveti a mítosz hímes palástját. A piktogramból újra térbeli, anyagba zárt valóság lesz. Ahogy kedvesünkről kiderül a „birtokbavétel” után, hogy nem „istennő” (vagy titokzatos lovag), úgy az otthonunkba fogadott állat sem bír már mitikus többlettel, de új élvezetek forrása lesz. Mert a szeretet „tárgyának” muszáj közel lennie hozzánk: cél, hogy ide húzzuk magunk mellé, a földre.

Az állatok közelségében jól érezzük magunkat: feltöltik érzelmraktárainkat, kihúzzák lelkünkben a gondoskodásérzet címkejű fiókot, ébren tartják felelősségtudatunkat. Jobbá válunk tőlük az együtt töltött út során. És ha minden tekintetben pontos következtetéseket talán nem is tehetünk azt illetően, hogy miért pont azt az állatot választottuk magunk mellé, akit, de óvatosan tapogatózni azért talán lehet. Mert a legtöbb esetben nem véletlenszerű, hanem nagyon is mély gyökérből fakad – megkockáztathatjuk, hogy



ösztönöktől vezérelt – a választásunk. Miként a ruházatunk, a minket körülvevő tárgyak, úgy e társállat is kifejezi személyiségünket: „második arcunk” lesz. Olykor saját tulajdonságaink mását keressük benne, vagy éppen felerősíteni, pótolni kívánjuk általa azt, ami hiányzik belőlünk, amiből kevesebbet adtak az égiek. Más esetben az állatok bizonyos típusú érzelmeket váltanak ki belőlünk, amelyeket le kell vezetnünk. Természetesen ezer út, ezer kiváltó ok lehetséges, és persze mindig vannak kivételek. A legtöbb állat az emberiség kultúrtörténete során jellé (is) vált – és hogy a hozzájuk tapadt „jelentéstöbblet” befolyásolt-e minket választásunkban, azt mindenki maga döntse el.

Magyarázzuk az ismeretlent

Az állatokhoz fűződő legendák, mitikus magyarázatok jellemzője, hogy gyakran semmi közük nincs az állat tényleges valójához, csupán az ember képzettársításai tükröződnek bennük, melyeket az állat életmódja, alakja, színe stb. indukál. Az is igaz, hogy e mitikus állatoknak legtöbbször pozitív és negatív aspektusa is van, nem

Titkos erőkn uralkodni

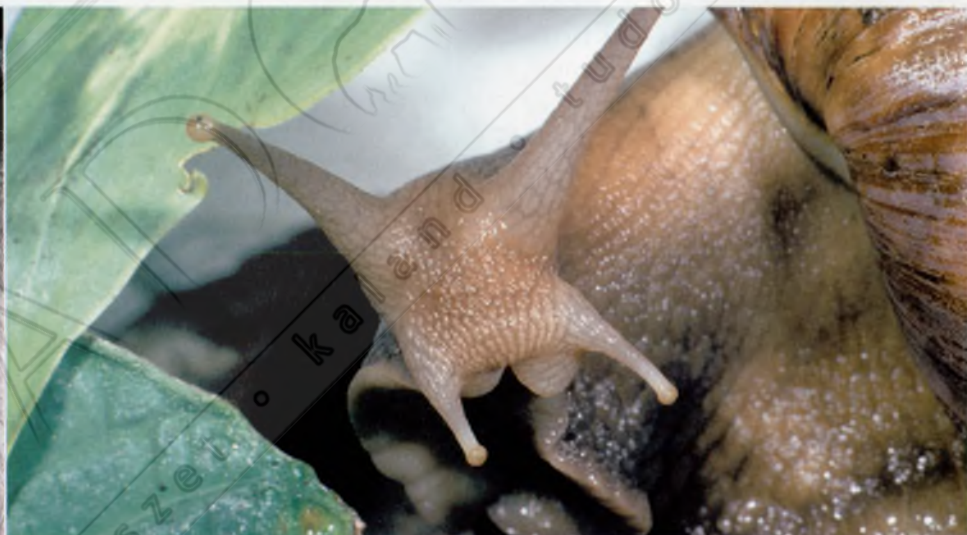
Sokan éppen saját testi gyengeségük vagy lelki bizonytalanságuk ellensúlyozására választanak ilyen erőszimbólumokat. (Ilyenkor persze érthető módon mindenki hárit, de gondoljunk csak bele, nem éreztük-e magunkat gyengének és bizonytalannak a felnőtté válás határán?) Ezekben az esetekben a külső segítség oda folyik be, ahol valamiféle repedés van a lélek falán. Ilyenkor az állat tényleg segíthet, és a gondoskodással, tartással járó öröm és felelősségérzet magabiztosságot ad, így megszűnnek a gátlások. (Ráadásul ez a késztetés valódi érdeklődést is szülhet: azok a fiatalok, akik eredetileg kompenzálásképpen, illetve valamely szubkultúra iránti vonzalomtól hajtva szánják rá magukat az „ijesztő” állatok tartására, olykor igen komoly, valódi tudásanyagot halmoznak fel az idők során.)

Talán éppen a fenti ok hozta meg a népszerűséget a kígyónak, amely már alakjánál fogva is nagyon alkalmas arra, hogy férfierőt, nemzőerőt asszociáljon. Hűvös, talányos állatnak tűnik, önmagába zárt, megöröhetetlen – mind olyan személyiségjegyek ezek, amelyeket századunk férfiúja

szívesen magáénak tudna. A kígyó gyökeresen más, mint mi. Nincsenek végtagjai, nincs szőrzete. Az életfa gyökerénél lakik, tehát az alsó világ az otthona; kiismerhetetlen, sötét erők felett uralkodik. Alakjával ősi alapszimbólumokat idéz: három fázisa a spirálisan feltekeredett csigavonal, az önmagába záródó kör, ill. a hullámmozgás. Spirál és kör a ciklikus idővel, a halhatatlanság képzetével jár együtt, a hullámvonal az előre haladó, soha meg nem álló idő visszafordíthatatlanságát idézi meg. És bizony a kígyó fallosz-szimbólum is, gondoljunk csak a Miska-kancsók hasán tekeredő kígyóra, vagy Siva kígyójára!

A kígyó két vége

Az ókori Egyiptomban Apóphisz kígyó a sötétség démona volt, a Napisten ellenfele. Alsó- és Felső-Egyiptom szimbólumai a fáraó fejdíszén a kígyó és a keselyű. Pozitív aspektusa Üreusz, a pápaszemes kígyó, aki a Napisten védelmezője. A királyi kobra hatalmi jelvény Tutanhamon fáraó melldíszén, Ízisz istennő fején. A madár és a kígyó harca az alsó és felső világ, a sötétség és a világosság harcának szimbóluma is.



Gör András felvételei

skatulyázódnak be egyértelműen egyfajta szerepkörbe.

Itt, a Nyugat kapujában sikerorientált emberképre kondicionálnak minket. Az egyéniség szerepe egyre jelentősebb: érthető, hogy az emberek rokonszenve a sikeres stratégiák, a különleges élőlények felé fordul. Ezeknek az állatoknak az alakja – nyilvánvalóan éppen titokzatos, rejtett életmódjuk és az emberétől teljesen idegen létformájuk miatt tele van tűzdelve hiedelmekkel, legendákkal. A többség még ma is „ijesztőnek” találja őket, de egyre többen vannak, akiket éppen ez vonz. Éppen ezért ezeknek az élőlényeknek a tartása mostanában „benne van a levegőben”: soha nem látott népszerűséggel bírnak a házikedvencek palettáján.

Nedves ékszerdobozok

Noha a kereszténységben a halnak nagyon mély és fontos szerepe van – magának a Halak-korszak Megváltójának, Jézus Krisztusnak a szimbóluma is (IKHTŰSZ) –, az akvárium népszerűsége mögött legfeljebb igen áttételesen kereshetünk bibliai okokat. A vízparti népeknél a hal a megélhetés alapja volt, természetes hát, hogy kiemelt szerepe volt a mitopoétikus hagyományokban is. A hal maga a bőség, ráadásul fénylő, kerek pikkelyeihez könnyű társítani a pénzt, a gazdagságot. Síkos, nedves, tehát női erőket asszociál, de alakjánál fogva fallikus szimbólum is (ld. az őskőkorból vésett, hal alakú fallosz-ábrázolásait). Kínában az esküvő alkalmával szokás halpárt ajándékozni a felkesztett párnak, a termékenységi jókívánság kifejezésére. A mesékben az aranyhal a kulcsa a földi gazdagságnak: teljesíti a kívánságainkat, általa minden földi jóhoz hozzájuthatunk – még akár egy akváriumhoz is. Az üvegfalú kis tóban mindig történik valami: aranyos fényű, színjátékos halcskák jönnek-mennek szemet nyugtatóan – nem csoda, hogy sokan megpróbálkoznak a tartásukkal.





Az akkád mítoszokban a káosz, a rendezetlenség, a differenciálatlan és osztatlan jelképe Tiámat, a sötétség kígyója, akit Marduk, a fény pusztít el – újabb szép fény-árnyék oppozíció. A Gilgames-eposzban a kígyó és az újjászületés motívuma fonódik össze: a kígyó rabolja el a főhőstől az élet fűvét, s mikor megeszi, bőrét levetve megifjodik. De gondolhatunk az Uroborosra is, a saját farkába harapó, kozmikus kígyóra, az örökkévalóság jelképére – és ki ne akarná meg-rabolni az öröklét csúcsait? A zsidó-keresztény hagyományok Édenkert-kígyóját mindenki ismeri: a tudás fájára tekeredve a gonoszt, a bűnre csábítót szimbolizálja. A Gonoszt legyőző Szűz Mária jellegzetes ikonográfiai téma: talpa alatt kígyó tekeredik, a legyőzendő bűn, a csábítás, a rossz erők szimbólumaként. A mesék világában a kígyó nem elválasztható a sárkánytól: a meshős a kígyót/sárkányt győzi le.

A görög mitológiában Porkhüsz tengeristennek és feleségének, Kétónak három kígyófonatos hajú szörnylánya van – ők a gorgók. Igen ronda lényekként ábrázolták őket. A hármójuk közül egyetlen halandó, Medusza fejét a hagyomány szerint Perseusz csak úgy tudta levágni, hogy elkerülte a tekintetét, amelytől kővé vált volna. Ehelyett a pajzsán visszatükröződő képét tartotta szemmel, így győzedelmeskedett az alvilági erőkön. A pajzsokon ábrázolt levágott gorgófejek ezért bajelhárító, apotropaikus szerepe volt.

Tetovált skorpió

Látható tehát, hogy a kígyó minden kultúrkörben erős, meghatározó jelentéssel bíró állat – és a hozzá tapadt, összetett jelentéskör e kor szülőiteire is hat, ez nem kétséges. A kígyó nem keresi a társaságunkat: antiszociális, élőlénykerülő teremtés-



Kovács Zsolt felvétele

nek tűnik – mégis rokonszenvesebbnek bizonyul sokak (kiváltképp fiatal férfiak) szemében, mint a kedves, szeretetreméltó, sőt olykor egyenesen esetnek ható, anyai ösztönöket kiváló állatkák. Hasonló a helyzet a pókokkal is, bár ezek – ha már szőnek-fonnak – a nőkhöz kötődnek, „holdállatok”. A görögök a pók görög nevére is alkottak mítoszt: úgy tartották, hogy a pókok névadója Arakhné volt, akit Pallasz Athéné pókká változtatott, mert az versenyre kelt vele szövésben-fonásban – e pókasszony nevét viseli vélhetőleg ma is a pókok rendszertani csoportja (Araneae). Hálójuk Kosmosz-jelkép; a hinduizmusban a pók a teremtés mozzogója, a világ ébrentartója, aki világhálóját saját magából szövö.

A misztikum iránti vonzalom, a titokzatos (gyakran sötét) erők „birtoklásának” vágya túlmutat az élő állatok tartásán. A valóban veszélyes állatok gondozására kevesen mernek vállalkozni (ami nem is baj), de sokan vannak, akikben megvolna az igény az efféle „talizmánra”. Kompromisszumos

Madarat tolláról...

Azt mondják, aki madarat tart, annak a szabadsághoz való kötődése erősebb a megszokottnál. Függetlenségvágyó emberek, akiket lenyűgöz a repülés – ugyanakkor tény, hogy a szűk kalickák látványa ennek látszólag ellentmond. A mitopoétikus gondolkodásban a madár az ég és föld közötti kapcsolat, az égi szféra képviselője. A világfa csúcsánál ábrázolják, a kígyó ellenfele. A ragadozó madarak a felső erők (vihar, nap, szél), a vízimadarak a teremtmények megtestesülései (lásd a világtojást tojó ludat vagy a Kalevala récéjét). Gyakran totemállatok, mint a turul, a holló, a varjú. Ősidőktől fogva ismeretesek a madárember-ábrázolások, melyek a felső világgal való kapcsolattartás vágyára utalnak. A sárkányok madárruhái, tollas fejdiszei is ezt az átlényegülést segítik. A papagájok, pintyökek inkább kedvesek, mint méltóságteljesek, de azért apró szárnyukkal-csőrükkel mégiscsak a szabadságot hirdetik. És a jelkép akkor is hat, ha már nem gondolunk rá...



megoldásként hihetetlen mennyiségben születnek a tetovált kobrák, skorpiók és pókok; mi több, a bőrre karcolva (esetleg a még óvatosabbak kedvéért matricázva) elérhetővé válnak más, egyébként nehezen elérhető erőszimbólumok is: a tigrisek, párducok, sárkányok és sasok.

Mit hoz a keleti szél?

Hasonló készítményt kell keresnünk a szimbólum kultúrájával díszített tárgyak iránti igény mögött is. A bevásárlóközpontok keleti boltjait a gipszöntött kisbuddhák, spirituális szimbólum-utánpótlások mellett tömegesen elárasztják a keleti kígyós gyűrűk, skorpiót mintázó fülbevalók, öröklét-



Szaporodjatok, eszegesetek!

Az egyik leggyakrabban tartott állatcsoport a kistrágcslóké. Bár kulturális hagyományainkban nem tapad hozzájuk pozitív jelentéskör, ez mit sem ront népszerűségükön itt, a városban. Hogy miért is? Mert kicsik, gombszeműek, puhák, gömbölyűek, állandóan éhesek – csupa kulcsinger, mely a szeretet érzését kiváltja. És a városban (mert azt azért meg kell jegyezni, hogy elsősorban a városi ember „életmódja” a társállattartás), a steril körülmények között felnövekedő kistrágcslók már sem fertőzéseket nem terjesztenek, sem a gabonaraktárainkat nem fosztogatják – érthető, hogy a hátrányos jelentésköröket elhomályosítják a kulcsingerek. Faluhelyen persze más a helyzet: ott ma is napi bosszúságot okoz a sok éhes egérbendő, így nem csoda, hogy a gazdálkodó ember nem lelkesedik osztatlanul érte – macskát tart miatta. A patkány azonban Keleten például lényegesen pozitívabb megítélésű, mint itt, az európai kultúrkörben. Indiában Ganésza isten hátságoszága, Kínában fontos állatövi állat, a termékenység és a gazdagság jelképe, aki a gyarapodást hozza az emberiségre.



Gór András és Kovács Zoltán fényképei

Évezredek kísérői

A sok egzotikum sem képes letaszítani a népszerűség dobogójáról a régi, jól bevált kedvenceket: a kutyát és a macskát. A hűséges, okos kutyaszem igézi meg talán a legtöbb embert, így az eb méltán szerepel a legkedveltebb társállatok között. Mert feltétlen odaadásra, ragaszkodásra, hűségre szükségünk van. Az emberi világban ez gyakran nem úgy sikerül, mint tervezzük, de az állatban nem csalódunk. Aki egyszer kutyatartó lett, az nagy valószínűséggel élete végéig az is marad. A kutya határőr (Egyiptomban az alvilág határának őrzője), lélek kísérő. Az antikvitás néhány híres ebe, pl. Odüsszeusz Argosz nevű kutyája is hűségéről volt ismert. Szólásaink arról tanúskodnak, hogy a kutya igen sok becsmérést kapott elődeinktől – tudnivaló azonban, hogy e szót eredeti jelentése szerint nem az állatra, hanem a hitvány emberre használták: az állat ősi neve „eb” volt. Feltételezhető, hogy későbbi presztízsvesztését a pogány kutyaáldozatoknak a kereszténység általi elítélése okozta.

A kutya a városi ember legkedvesebb társállata lett, ám az utóbbi időben a macskák kezdik kiszorítani őket az első helyről: igényeik, úgy tűnik, jobban összeegyeztethetők szűk keretek köré szorított, agyonhajszolt életmódunkkal. A macskatartók egyre népesebb tábora leginkább a nőivarúak köréből kerül ki – és a macska a mitopoétikus gondolkodásban is a női erők megtestesítője, „holdállat” a javából. Miután igen termékeny (sok kölyköt szül, viszonylag gyakran), így kötődik hozzá minden, ami az anyasággal, termékenységgel párosul. A fekete macska körül nyájias téveszmékről ugyan mindenki tud; sokáig keserítették velük az ártatlan négy-lábúak életét, de talán korunkra a „boszorkányok macskájáról” szóló babonás beskatulyázás végleg beszorul a történelemlapok kevésbé sikeres oldalai közé.

Az állatok mély, szerteágazó, önmaguk fizikai valóságán túlmutató jelentésköre azonban az emberiség történetének különböző korszakaiban, térben némileg módosulva jött létre. Ezért szomorú, amikor mindezt valamiféle konyhamisztika, konyhaszimbolika lealacsonyított, egyszerűsített változatában látjuk viszont. Mert ez bizony



Sokan eljátszanak a gondolatlalt, milyen érzes lehet olyan „erős zimbólumok” barátságát élvezni, mint a farkasok, medvék vagy nagymacskák. Ezek az állatok azonban túlságosan is veszélyesek, ráadásul az igényeiknek megfelelő körülményeket gyakorlatilag nem lehet megteremteni egy magánháztartásban. A kisoroszlán cumiztatásának élményét hagyjuk meg az állatkerti szakemberek számára!



megint az elszegényedés, a laposodás, a kiüresedés jele. Szép hazánkban most fut végig a „keleti misztika nyugati csomagolásban” mondattal jellemezhető hullám (tőlünk nyugatra már lassan túl vannak rajta), így bizony kontroll és egészséges finnyosság, válogatás nélkül beömlik minden, elsősorban keletről, de délről meg az új kontinensről egyaránt. És az elmúlt fél évszázad erőszakolt materializmusa által legyengített kulturális immunrendszerünk nem elég erős ahhoz, hogy ellenálljon neki, ill. csak

annyt és olyan mértékben olvasson be magába, amit feldolgozni képes.

A kígyó legyen kígyó!

Mindenesetre óvatos vagyok a nálunk most csúcsra járatott keletrajongás iránt. Természetesen semmi baj a keleti filozófiával, de ott, a helyén. Nem feltétlenül örülök, amikor idehurcolják, és mellette csendben sorvad az, ami a lelkünkben itt, ezen a pontján a világnak őshonos lenne. Azt is mondhatom, hogy itt, a Kárpát-medencében a tá-



vol-keleti gondolkör tájidegen. Mert azt azért lássuk tisztán: itt, ahol mi élünk, más a létezés ritmusa, más az éghajlat, a páratartalom – e gondolkodási struktúra (bár mennyire lenyűgöző is önmagában) nem ideillő. Persze a kulturális bekeveredéssel ügysem lehet elkerülni, sőt, az sem baj, ha a jelenség szintjén megismerjük, de ne fedje le azt, ami belőlünk mélyről jön. Mert feszültséget okoz majd, betegít, mert rendetlenséget csinál majd nemcsak a fejben, hanem a lélekben is. Hibás út. És az önmagukat keresők szívesen bedőlnek ebbe a világba: egy kis füstölő, egzotikus tetoválás, kígyó, miegymás.

Persze mindez nem azt jelenti, hogy bárkinek el akarnánk venni a kedvét az állattartástól! Vitathatatlan, hogy a kígyó csodálatos, lenyűgöző állat; nem kevesen vannak, akik – teljesen érthető módon – egyszerűen a természettudományos érdeklődéstől hajtva választják, és viselkedésének figyelgetésében sok örömet találnak. De tartuk azért, ami: az állatért magáért, a benne lévő létezés-csodáért, az élővilág tagjai iránt érzett vonzódásért, a gondoskodásért. Mert így valóban varázslat lesz. És még varázsigé sem kell hozzá...

Mirtse Zsuzsa

Most pedig nézzük körül saját házunk táján: bemutatjuk, szerkesztőségünk tagjai milyen állatokat tartanak otthon.

(A következtetéseket a kedves Olvasóra bizzuk...)



Kovács Zoltán, főszerkesztő

Otthona megelevenedett képeskönyv: hét nagy papagáj, huszonhét teknős és két korallsikló színes társaságában él, de a kertben a Legfőbb Kedvenc, egy berni pásztorkutya is helyet kap. Hosszú ideig nevelt selyemhajmokat, degut, cukormókust, hitelesítve azt, hogy állatokat nem csak az újság oldalain nézeget szívesen, de könyvei is saját tapasztalatokból íródnak, és – a családja után – az életében is ők játsszák a főszerepet. „Az egzotikus állatok izgalmasak és gyönyörűek, de a főszereplő életben mégiscsak a kutya, az ember legfőbb állattársa...” – vallja magáról. Zoltán jóvialis, vidámságkedvelő ember, aki úgy véli, a földi Paradicsom egyáltalán nem elérhetetlen dolog, csak megfelelő számú papagáj és majmocska ugrádozhat a Tudás Fájának ágain...



Mirtse Zsuzsa, kulturális szerkesztő

Akiknek nem tud ellen állni, azok a négy-lábú „szőr-nyecskék”, főképp, ha nyávogni is tudnak. Hogy miért? Mert kedvesek és ellenállhatatlanok? Vagy mert öntörvényűek és reménytelenül javíthatatlanok? Mert önmagukba zárt, szép világok? A válasz keresése folyamatban van. Jelenleg egy hatalmas, örökbe fogadott maine coon kandúr és két derék, útszéli kőbormacska-ivadék színesíti családi állatkertjét, egyben tisztítja lelkiismeretét, mert úgy véli, a talált macska a legjobb macska – és aki keres, mindig talál... Ellágyul ugyan a csodaszép fajtatiszta cicáktól is, de úgy véli: „annyi minden rosszat tettem én már a Földön – ha ezeken a vakarcokon segíteni tudok a saját, személyes döntésemmel, hát én őket választom: a senkinek sem kellő, kidobott kiscicákat. Ettől a lélek is örül, ők meg végképp...”



Mirtse Áron, szerkesztő-olvasószerkesztő

Hogy mit tart otthonában? Ami jön. Szívesen befogad mindenkit, mert minden állat önmagában is olyan lenyűgözően érdekes, és annyit lehet tőlük tanulni... Bár szíve a kutyákhoz és a gyíkokhoz húzza, de otthonában megfordult már Sir Simon, a denevér, Luca és Szinkópa, az óriáskígyó, Híbo, a fészekből kiesett fülesbagoly, meg még ki tudja, mi minden, végtagszámra való tekintet nélkül. Felnevelt egy Kobak nevű kismókust is, cumisüvegből – mindezen jószágok és roszaságok sok mulatságot és még több kalamajkát okoztak életében. Most leopárd- és egyéb gekkókkal, anoliszokkal, egy öregedő boxerrel és három macskával osztja meg otthonát, de a sor itt vélhetőleg nem ér majd véget... Első kutyájáról mondta egyszer: „az én fő művem a kutyám, és amit rólok tudok, azt neki köszönhetem”. És ez nem kevés – bizonyítja a megjelent, országos népszerűségnek örvendő szakcikkeinek sora.



Gór András, szerkesztő-képszerkesztő

Precíz, higgadt, halk és céltudatos – akárcsak kedvencei, a kígyók. A magyarországi terraristák legrégebbi generációjához tartozik. Tudományos érdeklődésétől hajtva gyerekkora óta foglalkozik hüllőkkel, s nemcsak terráriumi körülmények között, hanem terepen is sokat tanulmányozta Európa kígyófaunáját. Számtalan egyéb állat is helyet kapott az életében. A kertben szárazföldi teknősök legelnek, pintyek csicseregnek a tágas, saját készítésű röpdében, kameleon fogdossa a legyeket a hibiszkusz ágain. A „klasszikus” háziállatok azonban nem kötik le: olyan szereti az élőlényeket, amilyenek a természet megalkotta őket.